

TEK SAYFALI FAALİYET RAPORLARININ STANDARD & POOR'S ÖLÇEĞİNE GÖRE BİLGİ İÇERİĞİ'NİN ANALİZİ

Yrd.Doç.Dr. Ali Rıza KAYMAZ*
Doç.Dr. Veysel KULA*

ÖZET

Bu çalışma, anonim şirketlerin tek sayfadan oluşan faaliyet raporlarının bilgi içeriğinin analizini hedeflemiştir. Türkiye’de faaliyet gösteren borsaya kote olmamış 40 adet anonim şirketin 2003 yılına ait faaliyet raporlarının Standard & Poor’s şirketinin “Şeffaflık ve Açıklama” ölçeğine göre incelenmesinde bu faaliyet raporlarının açıklama seviyesi düşük bulunmuştur. Ölçeğin alt gruplarına bakıldığında, en çok bilgi verilen konular yönetim kurulu yapısı, ortaklık yoğunlaşması ve iş odaklanması hakkında iken, en az bilgi verilen konular denetçiler, üst düzey yöneticilerin tazminatı ve yönetim kurulu görevleri hakkındadır.

ABSTRACT

This study aims at analysing the information content of one-page annual reports of public companies. Drawing on a sample of 2003 annual reports of 40 Turkish firms, the results show that the information content of the reports is very poor based on the “Transparency and Disclosure Scale” of Standard & Poor’s. The subgroups with more information are structure of board of directors, ownership concentration and business focus, while only the little information is provided on auditors, executive remuneration and process and roles of board of directors.

GİRİŞ

Şirketlerin başta hissedarlar olmak üzere borçverenler, çalışanlar, müşteriler ve tedarikçileri de kapsayan tüm yaradışlara olan sorumluluklarından birisi de faaliyetlerinde şeffaf olmak ve gerekli bilgileri açıklamaktır. Şeffaflığı ve bilgi açıklamayı sağlayan

---

*Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü .

önemli araçlardan bir tanesi de faaliyet raporlarıdır. Faaliyet raporları, bir faaliyet dönemindeki faaliyet sonuçlarının duyurulduğu şirket yönetimince hazırlanan mali raporlardır.

Faaliyet raporlarında ele alınan şeffaflık ve açıklamaya ilişkin ölçek oluşturma çabaları gözlemlense de, Wallace, Olusegun ve Araceli'nin belirttiği şekilde ölçeklerde kullanılacak unsur sayısı ve bu unsurların seçimine değin üzerinde anlaşılan bir teori yoktur¹. Bu nedenle şeffaflık ve açıklamaya değin, farklı kurumlar farklı yaklaşımlar geliştirmektedir. Örneğin, iyi bir kurumsal yönetim sistemi gelişimi için bir rehber niteliğinde OECD tarafından ilk defa 1999 yılında çıkarılan ve 2004 yılında revize edilen "Kurumsal Yönetim İlkeleri"nin bir alt grubu da "Açıklama ve Şeffaflık"tır². Bu ilke grubu, finansal durum, performans, ortaklık ve yönetim de dahil olmak üzere şirketi ilgilendiren tüm önemli konularda doğru açıklamanın zamanında yapılmasını öngörmektedir³.

Öte yandan Credit Lyonnais Securities Asia (CLSA) da 2001 yılında 57 unsuru kapsayan toplam 7 alt bölümden oluşan bir kurumsal yönetim ölçeği geliştirmiştir⁴. Disiplin başlıklı ilk alt-bölümde yer alan sorulardan birisi "faaliyet raporunda kurumsal yönetimden bahsedilip bahsedilmediğine" ilişkindir. Şeffaflık başlığını taşıyan alt-bölümde ise on adet unsurun yer alıp almadığı sorgulanmaktadır⁵.

---

¹ Wallace, R.S. WALLACE, Kamal Nader OLUSEGUN and Mora ARACELI, "The Relationship Between the Comprehensiveness of Corporate Annual Reports and Firm Characteristics in Spain", *Accounting and Business Research*, Vol.25, No.97, 1994, s.43.

² OECD, "OECD Principles of Corporate Governance", *OECD Publications*, France, 2004, s.22.

³ OECD'nin "Açıklama ve Şeffaflık" İlkeleri ayrıca şu hususları da içermektedir: şirketin finansal ve faaliyet sonuçları, şirket hedefleri, büyük hissedarlar ve oy hakları, yönetim kurulu üyeleri ile üst yönetimin ücretlendirme politikası, niteliklerini, seçim süreçlerini de içerir şekilde yönetim kurulu üyeleri hakkında bilgi, ilgili taraf işlemleri, öngörülen risk faktörleri, çalışanlar ve yarıdaşları hakkındaki konular ve kurumsal yönetim yapıları.

⁴ CLSA, "Corporate Governance in Emerging Markets", *CG Watch Report*, 2001(www.elsa.com)

⁵ Söz konusu on unsur şunlardır: varlık üzerinden getiri ve özkaynak üzerinden getiri gibi 3-5 yıllık finansal hedefleme yapıp bildirilmesi, yıllık faaliyet raporunun

Türkiye’de ise faaliyet raporlarının içeriklerine ilişkin düzenleme sadece halka açık şirketler için yapılmıştır. Bu konuda Sermaye Piyasası Kanunu’na tabi halka açık şirketlerin faaliyet raporlarının içeriği hakkında Sermaye Piyasası Kurulu’nun düzenlemesi mevcuttur. Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ’e göre yıllık faaliyet raporlarında genel bilgileri içeren giriş bölümü yanı sıra faaliyetler ile ve kar dağıtım önerisi ile ilgili bölümler de olmalıdır⁶.

Faaliyet raporlarındaki açıklama seviyesine odaklanan bir diğer çalışma ise Standard & Poor’s tarafından gerçekleştirilmiştir. Standard & Poor’s tarafından geliştirilen “Şeffaflık ve Açıklama” başlıklı ölçek toplam 98 hususun şirketlerin faaliyet raporlarında olup olmadığını ele almaktadır. Bu ölçek, ilk defa 2001 yılında Latin Amerika ve Asya’daki üç yüzden fazla şirkete, daha sonra da 2002 yılında Japon şirketlerine uygulanmıştır. Şeffaflık ve Açıklama ölçeği şu üç bölümden oluşmaktadır: “ortaklık yapısı ve yatırımcı hakları”, “finansal şeffaflık ve bilgi açıklaması” ile “yönetim kurulu ve üst

---

zamanında açıklanması, altı aylık faaliyet raporlarının açıklanması, dört aylık faaliyet raporlarının açıklanması, faaliyet raporlarının yönetim kurulu onayından hemen sonra açıklanması, faaliyet raporlarının açık ve bilgilendirici olması, hesapların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyumlu olması, piyasanın hassas olduğu bilgilerin hemen açıklanması, yatırımcıların üst yöneticilere erişimi ve bilgilendirmelerin hızlıca güncelleştirildiği web sitesi kullanımı.

⁶ SPK’nın Tebliğine göre faaliyet raporların giriş bölümünde şu bilgiler yer alır: raporun dönemi, ortaklığın unvanı, dönem içinde yönetim ve denetleme kurullarında görev alan başkan ve üyelerin, murahhas üyelerin ad ve soyadları, yetki sınırları, bu görevlerinin süreleri (başlangıç ve bitiş tarihleriyle), dönem içinde esas sözleşmede değişiklik yapılmışsa bunun nedenleri ve yapılan değişikliklerin neler olduğu, ortaklığın sermayesinde dönem içinde meydana gelen değişiklikler, sermaye artırımı yapılmışsa, hisse senedi dağıtıp dağıtmadığı, dağıtmamışsa nedenleri, ortak sayısı, hisse senetleri fiyatlarının yıl içinde gösterdiği gelişme, son üç yılda dağıtılan temüttü oranları, ortaklık sermayesinin % 10’undan fazlasına sahip olan ortakların adları, paylarının miktar ve sermayedeki oranları, varsa, çıkarılmış bulunan menkul kıymetlerin (tahvil, kâr ve zarar ortaklığı belgesi, finansman bonosu, kâra iştirakli tahvil, hisse senetleri ile değiştirilebilir tahvil, intifa senedi ve benzeri) tutarı, bunların ortaklığa getirdiği yük ve ödeme imkânları ve ortaklığın faaliyet gösterdiği sektör ve bu sektör içerisindeki yeri hakkında bilgi. Faaliyetler alt bölümünde ise; yatırımlara, mal ve hizmet üretimine, finansal yapıya ve idari faaliyetlere ilişkin bilgiler yer alır.

yönetim yapısı ve süreci”⁷. Ölçeğin bu üç bölümü içerisinde yer alan toplam 12 alt bölüm, ve her bir alt bölüm ile ilgili 2 örnek soru Tablo 1’de gösterilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde faaliyet raporlarında açıklama ve şeffaflık seviyesine ilişkin literatür araştırması sonuçları verilecektir. Üçüncü bölümde, Türkiye’de yerleşik 40 Anonim Şirketten oluşan örneklemin 2003 yılına ait tek sayfalık faaliyet raporlarının içeriği Standard & Poor’s Şirketinin “Şeffaflık ve Açıklama” ölçeği bazında analiz edilecektir. Anonim şirketlerce üretilen faaliyet raporları arasında tek sayfalık faaliyet raporları, kanuni zorunluluk olan olağan yıllık genel kurulda yasal şekil gerekliliğini yerine getirmek için üretilmiş gözükmektedirler. Bu tür raporların içerik olarak hissedarları aydınlatıcı yoğun bilgi yüklü olması beklenemez. Mevcut çalışma, Standard & Poor’s ölçeğinde bu raporların şeffaflık ve açıklama boyutu hakkında sayısal veriler sağlamaktadır.

---

⁷ Standard & Poor’s, Transparency and Disclosure: Overview of Methodology and Study Results-United States, 2002.

Tablo 1. Standard & Poor's Şeffaflık ve Açıklama Ölçeği'nin Alt-Boyutları ve Örnek Kriterler

1) ORTAKLIK YAPISI VE YATIRIMCI HAKLARI	3) YÖNETİM KURULU YAPISI VE SÜRECİ
<p><i>Ortaklık Yapısının Şeffaflığı</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Hissedar grupları tanımı Hissedarların kimlikleri (kişi, kurum vs) hakkında bilgi 	<p><i>Yönetim Kurulu Yapısı</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Yönetim kurulu başkanının adı Yönetim kurulu başkanı hakkında detaylı bilgi
<p><i>Ortaklık Yoğunlaşması</i></p> <ul style="list-style-type: none"> En büyük hissedarın kimliği En büyük üç hissedarın kimliği 	<p><i>Yönetim Kurulu Görevi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Yönetim kurulunun şirketteki fonksiyonları Sadece yönetim kurulunun karar vereceği işlerin listesi
<p><i>Oylama ve Genel Kurul Prosedürleri</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Hissedarları ilgilendiren önemli tarihlerin belirtilmesi Olağan genel kurul toplantıları hakkında bilgi 	<p><i>Yönetim Kurulu Üyelerinin Yetiştirilmesi ve Tazminatı</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Yönetim kurulu üyelerine eğitim veriliyor mu? Yönetim kurulu üyelerinin sahip oldukları hisse sayısı
2) FİNANSAL ŞEFFAFLIK VE BİLGİ AÇIKLAMASI	<p><i>Üst Düzey Yöneticilerin Tazminatı ve Değerlemesi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Şirket müdürlerinin adları Şirket müdürlerinin geçmişleri hakkında bilgi
<p><i>İş Odaklanması</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Şirket stratejisi hakkında bilgi Faaliyet gösterilen iş sahası hakkında detaylı bilgi 	
<p><i>Muhasebe Politikası Değerlemesi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> 2003 yılı için dörder aylık bazda finansal bilgiler Muhasebe politikası hakkında bilgi 	
<p><i>Muhasebe Politikası Detayları</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Varlık değerlendirme metodları hakkında bilgi Amortisman saptama metodları hakkında bilgi 	
<p><i>İlgili Taraflar Yapısı ve İlgili Taraflar İle İşlemler</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Şirketin iştirakleri hakkında bilgi Yönetim kurulu üyelerinin şirkete yaptığı işlemler hakkında bilgi 	
<p><i>Denetçiler Hakkında Bilgi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Şirketi denetleyen denetim şirketinin adı Denetim raporunun bir nüshası 	

I. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Bu bölümde, Standard & Poor's ölçeğini kullanan çalışmalardan önce diğer ölçekler ile açıklama seviyesini ölçen çalışma sonuçları hakkında bilgi verilecektir.

Beş ASEAN ülkesinde (Singapur, Malezya, Endonezya, Filipinler ve Tayland) borsaya kote olan 145 şirketin 1993 yılına ilişkin faaliyet raporunu inceleyen Craig ve Diga⁸ çalışmalarında bu beş ülkenin en az herhangi birinde zorunlu olan 530 açıklama unsurunu kullanmışlardır. Bu unsurlar beş alt grupta ele alınmıştır: Şirket ile ilgili genel bilgi, yöneticiler ve yönetim kurulu ile ilgili bilgi, şirket sermayesi ile ilgili bilgi, finansal bilgiler ve son gelişmeler ile tahminler. Çalışmada, açıklamaya değin zorunlulukların bu beş ülkede önemli ölçüde uyum gösterdiğini ve bu zorunlulukların büyük oranda muhasebe ile ilgili meslek standartlarınca ortaya konduğu saptanmıştır. Ancak uygulamada ise, finansal açıklamaya ilişkin zorunluluklara uyumun düşük olduğu, ayrıca işgücü, istihdam, çevresel faaliyetler, transfer fiyatlama politikaları, devlet teşvikleri ve katma değer hakkında fazla bilgilere yer verilmediği saptanmıştır.

Santema ve Rijt⁹ çalışmalarında, Hollanda şirketlerinin faaliyet raporlarında şirket stratejilerini ne ölçüde açıkladıklarını araştırmışlardır. Toplam 73 şirketin 1997 ve 1998 faaliyet raporlarının incelendiği çalışmada, stratejiye ilişkin misyon ve amacın varlığından stratejiyi gerçekleştirmeye yönelik geçmişte gerçekleştirilen ve gelecekte gerçekleştirilecek faaliyetlere uzanan on unsura odaklanılmıştır. Çalışma bulguları, şirket stratejisine ilişkin açıklama kapasitesinin vasat olduğu ve özellikle hedef, kontrol, işletme birimleri amaçları ve geleceğe yönelik faaliyet planlarına ilişkin az bilgi sunulduğu şeklindedir.

---

⁸ Russell CRAIG ve Joselita DIGA, Corporate Accounting Disclosure in ASEAN, *Journal of International Financial Management and Accounting*, Vol.9, No.3, 1998, ss.250-270.

⁹ Sicco SANTEMA ve Jeroen Van De RIJT, Strategy Disclosure in Dutch Annual Reports, *European Management Journal*, Vol.19, No.1, 2001, s.102.

Patton ve Zelenka¹⁰ 1993 yılında Çekeslovakya Prag Menkul Kıymetler Borsası'nda kote olan 50 şirketin faaliyet raporunu inceleyen çalışmalarında açıklama boyutu değişkeni olarak üç ölçek kullanmıştır. Birinci ölçek, Çek kanunlarına göre şirketlerin faaliyet raporlarında yer vermesi zorunlu olan 37 hususu içermektedir. İkinci ölçek ise açıklanmasının zorunlu olup olmadığının saptamasında küçük çapta belirsizlik olan 12 husus ve son ölçekte de açıklamalarının zorunlu olup olmadığının belirlenmesinde büyük ölçüde belirsizlik olan 17 hususu içermiştir. Her üç ölçekte belirtilen hususların yaklaşık yarısına faaliyet raporlarında yer verilmiştir (Birinci ölçek ortalaması %56, ikinci ölçek %50, ve üçüncü ölçek %43). Bu oranlar da faaliyet raporlarının, açıklanan mali tablolarındaki bilgileri tekrar etmekten öte daha fazla bilgi içerdiğini göstermektedir.

Elli tane İspanyol şirketinin 1991 faaliyet raporunu inceleyen çalışmalarında Wallace, Olusegun ve Araceli¹¹ endekslerini tüm örneklemin faaliyet raporlarında yer alan, açıklanması zorunlu 16 husustan oluşturmuşlardır. Analizde, hesapların açıklamalarında yer alan niteliksel bilgi boyutu derinliği her bir hususu açıklayan kelimeler temelinde değerlendirilmiştir. Çalışmada, her bir boyut için örneklem şirketlerin her birinin faaliyet raporlarında yer verilen bilgilerin toplamı bir skor kart oluşturmuştur. Böylece, hiçbir bireysel şirket, seçilen hususlarda saptanan skor karttakinden daha fazla bilgi açıklamamıştır. Bu endekste en az bilgiyi içeren şirketin açıklama yüzdesi %29 iken, en çok bilgi %78 oranında yer almıştır. Ortalama oran ise %59'dur.

Camfferman ve Cooke¹² İngiltere ve Hollanda'dan 166'şar şirketin 1996 faaliyet raporlarını incelediği çalışmalarında açıklama ölçeğini 93 husustan oluşturmuşlardır. Bu 93 husus şu 13 grupta yer almıştır: duran varlıklar, duran varlık değerlemesi, uzun vadeli

---

¹⁰ James PATTON ve Ivan ZELENKA, "An Empirical Analysis of the Determinants of the Extent of Disclosure in Annual Reports of Joint Stock Companies in the Czech Republic", *The European Accounting Review*, Vol.6, No.4, 1997, ss.606-624.

¹¹ WALLACE- OLUSEGUN-ARACELİ, *a.g.es.* 44,

¹² Kees CAMFFERMAN ve Terence E. COOKE, An Analysis of Disclosure in the Annual Reports of UK and Dutch Companies, *Journal of International Accounting Research*, Vol.1, 2002, ss.4-15.

yatırımlar, döner varlıklar, maddi olmayan varlıklar, kısa vadeli borçlar, uzun vadeli borçlar, gecikmiş vergiler, koşullu yükümlülükler, kıdem tazminatları, gelir tablosu, konsolidasyonlar ve hissedarlar hakkında bilgi. Çalışma sonucunda İngiltere örnekleminin faaliyet raporlarındaki açıklama oranının %58, Hollanda örnekleminin ise %54 olduğunu bulunmuştur. Hakkında en çok açıklama yapılan konu İngiltere örneklemini için kısa vadeli borçlar (%91) iken Hollanda örneklemini için uzun vadeli borçlardır (%89). En az açıklama yapılan grup ise İngiltere için maddi olmayan varlıklar (%10), Hollanda için ise kıdem tazminatlarıdır (%33).

Japonya'da yerleşik 35 şirketin 1988 yılına ait faaliyet raporlarını ele alan çalışmasında Cooke¹³ 58'i Ticaret Kanunu'na açıklanması zorunlu 165 unsurdan oluşan bir ölçek geliştirmişlerdir. Çalışmada gönüllü açıklamaların ortalaması %20, minimum değeri %7 ve maksimum değeri ise %41 çıkmıştır. Açıklaması zorunlu olan hususların ortalaması ise %95 olup bu kategoride minimum değer %88, maksimum değer ise %100'dür.

Robb, Single ve Zarzeski¹⁴ Amerika'dan 70, Kanada'dan 69 ve Avustralya'dan 53 olmak üzere toplam 192 şirketin 1995 faaliyet raporlarını inceledikleri çalışmalarında finansal olmayan gönüllü açıklama unsurlarını geleceğe yönelik açıklama ve geçmişe yönelik açıklama olarak iki gruba ayırmışlardır. Geleceğe yönelik açıklama grupları, şirketin içinde bulunduğu çevre, şirket stratejisi ve şirket eğilimleri bölümlerinden oluşmuştur. Geçmişe yönelik finansal olmayan açıklama unsurları ise şirketin çevresi, üretimi ve müşterileri başlıklı bölümleri içermiştir. Çalışma sonucu, geleceğe yönelik açıklamanın Amerika kökenli şirketlerde %61, Kanada kökenli şirketlerde %58 ve Avustralya kökenli şirketlerde ise %55 oranında yer aldığı belirtilmiştir. Geçmişe yönelik açıklamalar ise, faaliyet

---

¹³ T.E. COOKE, The Impact of Size, Stock Market Listing and Industry Type on Disclosure in the Annual Reports of Japanese Listed Corporations, *Accounting and Business Research*, Vol.22, No.87, 1992, ss.233-234.

¹⁴ Sean W.G. ROBB, Louise E. SINGLE ve Marilyn T. ZARZESKI, Nonfinancial Disclosures Across Anglo-American Countries, *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, Vol.10, 2001, ss.76-77.

raporlarında Amerika kökenli ve Avustralya kökenli şirketlerde %49, Kanada'lı şirketlerde %48 oranında yer almaktadır.

Naser, Al-Khatib ve Karbhari¹⁵ 84 Ürdün'lü şirketin 1999 yılına ait faaliyet raporlarını inceldikleri çalışmalarında, 104 adet unsurun raporlarda olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırma sonucu, örneklem şirketlerin faaliyet raporlarının ortalama olarak bu ölçeğin %63'ünü içerdiğini, minimum kapsama oranının %24 iken maksimum kapsama oranının %85 olduğu ortaya çıkmıştır.

Standard & Poors'un 98 unsurdan oluşan ölçeğini Patel, Balic ve Bwakira¹⁶ aralarında Türkiye'den 12 şirketin bulunduğu 19 gelişmekte olan ülkeden toplam 354 ülkenin 2000 yılı faaliyet raporlarına uygulamışlardır. Çalışmada Asya ülkelerinin faaliyet raporlarının endeksin %43'ünü, Latin Amerika örnekleminin %29'ünü ve Avrupa ile Orta Doğu örnekleminin ise %36'sını kapsadığı bulunmuştur. Patel, Balic ve Bwakira'ya göre skorlar örnekleme oldukça düşük açıklama ve şeffaflık seviyesini göstermektedirler. Sözkonusu ölçekte en iyi skor %55'lik açıklama düzeyi ile Güney Afrika'dır. Ölçeğin %60'ından fazla bilgi kapsayan faaliyet raporuna sahip şirket sayısı ise örneklemin %4'üne tekabül eden 15 şirkettir. Çalışmada Türkiye örnekleminin ölçek ortalaması %34 olup, 12 şirketten 5 tanesi %40'ın altında, 7'si ise %40 ile %60 arasında bilgi içeren faaliyet raporlarına sahiptir.

Standard & Poor's ölçeğini esas alan çalışmalarda dünyanın farklı bölümlerinde bu ölçeğe uyum oranı şu şekilde bulunmuştur: Avrupa'da %58, İngiltere'de %70, Amerika'da %42, Japonya'da %61, Asya-pasifik'te %48, Latin Amerika'da %31¹⁷.

---

¹⁵ Kamal NASER, Khalid AL-KHATIB ve Yusuf KARBHARI, "Empirical Evidence on the Depth of Corporate Information Disclosure in Developing Countries: the Case of Jordan", *International Journal of Commerce and Management*, Vol.12, No.3&4, 2002, ss. 142.

¹⁶ Sandeep A. PATEL, Amra BALIC ve Liliane BWAKIRA, Measuring Transparency and Disclosure at Firm-Level in Emerging Markets, *Emerging Markets Review*, Vol.3, 2002, ss.328-329.

¹⁷ Standard & Poor's, *a.g.e.*, s.7.

II. ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmada anonim şirketlere ait tek sayfalı faaliyet raporlarının açıklama boyutunun Standard & Poor's ölçeğine göre saptanmasına çalışılmıştır. Bu amaçla, 40 adet anonim şirketin 2003 yılına ait tek sayfadan oluşan faaliyet raporları üzerine ilgi ölçek uygulanmıştır. Faaliyet raporlarının elde edilmesinde Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü 3.Sınıf öğrencilerinin katkısı olmuştur. 2004 Aralık ayında öğrenciler "İşletme Finansmanı" dersi kapsamında faaliyet raporlarını bizzat şirketlerden temin etmişlerdir. Toplanan tüm faaliyet raporları içinde sadece tek sayfadan oluşan kırk şirkete ait faaliyet raporu bu çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Örneklemdaki şirketler, %22'si makine, %20'si inşaat, %12'si orman ürünleri olmak üzere farklı imalat sektörlerinde faaliyet göstermektedirler. Şirketlerin büyük yoğunluğu Türkiye'nin batı kısmında yer almaktadır (%85). Şirketlerin 2003 yılı satış ortalamaları ise 2,8 Milyar TL'dir.

Çalışmada faaliyet raporlarında Standard & Poor's ölçeğinde yer alan 12 alt gruptaki toplam 98 unsurun yer alıp almadığı araştırılmıştır. Var olan her bir unsur için bir puan, olmayanlar için ise sıfır puan verilmiştir. Aşağıdaki formülde de gösterildiği üzere, her şirket için (i) ölçekteki skoru, 12 alt gruptaki (j) unsurları (k) taşıyıp taşımadığına göre yüzde olarak ifade edilmiştir.

$$\text{İşletmenin ölçeğe göre skoru}_i = \sum \sum S_{jk} / 98$$

Bu ölçeğe göre, her bir alt grup ve toplam grupta sifıra yakın skorlar açıklamanın yetersizliğini, bire yakın skorlar ise açıklamanın üst seviyede olduğunu göstermektedir.

A) FAALİYET RAPORLARININ AÇIKLAMA SEVİYESİ

Örnekleme şirketlere ait faaliyet raporlarında ortalama olarak %10,1 seviyesinde açıklama yer almaktadır. Bu da ölçekte yer alan 98 unsurdan 9,919'una faaliyet raporlarında yer verildiğini göstermektedir. Ölçeğin alt gruplarını oluşturan üç kısmının açıklama ortalamaları ise şöyledir: ortaklık yapısı ve yatırımcı hakları %12, finansal şeffaflık ve bilgi açıklaması %9, yönetim kurulu yapısı ve

süreci %8. Nihai 12 alt gruba ait unsurların faaliyet raporlarında yer alma yüzdesi Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Ölçek Alt-grupları Bazında Şeffaflık ve Açıklama Yüzdeleri

	Grup Adı	Soru Sayısı	Mevcut Ort.	Mevcut %
Ortaklık Yapısı ve Yatırımcı Hakları	Ortaklık yapısının şeffaflığı	11	1,275	11,5
	Ortaklık yoğunlaşması	8	1,5	18,7
	Oylama ve genel kurul prosedürleri	9	0,725	8,0
Finansal Şeffaflık ve Bilgi Açıklaması	İş odaklanması	15	2,075	13,3
	Muhasebe politikası değerlemesi	9	0,800	8,8
	Muhasebe politikası detayları	3	0,350	11,6
	İlgili taraflar yapısı ve ilgili taraflar ile işlemler	4	0,250	6,2
	Denetçiler hakkında bilgi	4	0,0	0,0
Yönetim Kurulu Yapısı ve Süreci	Yönetim kurulu yapısı	8	1,769	22,1
	Yönetim kurulu görevi	12	0,500	4,0
	Yönetim kurulu üyelerinin yetiştirilmesi ve tazminatı	6	0,575	9,5
	Üst düzey yöneticilerin tazminatı ve değerlemesi	9	0,100	1,1
TOPLAM		98	9,919	10,1

Tablo 2’de de görüldüğü üzere en çok açıklama, yönetim kurulu yapısı (%22 ortalama), ortaklık yoğunlaşması (%18) ve iş odaklanması (%13 ortalama) hakkındadır. Faaliyet raporlarında bağımsız denetçiler hakkında hiçbir bilgi olmaması örneklemdeki şirketlerin bağımsız denetime tabi olmamasından kaynaklanmaktadır. Bunun dışında en az bilgi ise üst düzey yöneticilerin tazminatı ve değerlemesi (%1 ortalama) ile yönetim kurulu görevleri hakkındadır.

B) ÖLÇEK UNSURLARININ GÖZLEMLENMESİ

Standard & Poor’s ölçeğinde yer alan 98 unsurdan örneklem faaliyet raporlarında en fazla yer alanları Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. En Çok Gözlemlenen Unsurlar

Unsur	Şirket sayısı	Örneklem oranı
Yönetim kurulu başkanının adı	37	%92
Yönetim kurulu üyelerinin adları	24	%60
Şirket stratejisi hakkında bilgi	16	%40
Olağan genel kurul toplantıları hakkında bilgi	16	%40
Hesapların tek düzen muhasebe sistemine uygun olup olmadığı hakkında bilgi	14	%35
En son yapılan yönetim kurulu toplantısı hakkında bilgi	14	%35
Çıkarılmış adi hisse senedi adedi	13	%32
Faaliyet gösterilen iş sahası hakkında detaylı bilgi	13	%32
Gelecek yıllara ilişkin yatırım planları	13	%32
%10 üzeri hisseye sahip olan hissedarların kimliği	12	%30
Yönetim kurulu üyelerinin sahip olduğu hisse sayısı	12	%30
En büyük hissedarın kimliği hakkında bilgi	11	%27
Hissedar kimlikleri (kişi, kurum vs) hakkında bilgi	11	%27
Gelecekteki kazanç hakkında tahmin	10	%25
Şirket varlıkları hakkında bilgi	10	%25

Faaliyet raporlarında en fazla yer alan unsur yönetim kurulu başkanının adıdır (%92 ortalama). Bunu %60 ortalama ile yönetim kurulu üyelerinin adları izlemektedir. Bu iki unsur haricindeki unsurlar ise %50'nin altında ortalama ile şirketlerin yarısından azında gözlemlenebilmektedir.

Tablo 4 ise örneklem faaliyet raporlarında hiç gözlemlenmeyen unsurları göstermektedir.

Tablo 4. Faaliyet Raporlarında Hiç Yer Almayan Unsurlar

Çıkarılmış imtiyazlı, oydan yoksun ve varsa diğer grup hisse senedi adedi
Kayda alınmış fakat çıkarılmamış imtiyazlı, oydan yoksun ve varsa diğer grup hisse senedi adedi
Hissedarların yönetim kuruluna nasıl aday gösterilecekleri
En iyi davranış kodlarına referans
Kurumsal yönetim sözleşmesinin bir nüshası
Esas sözleşmenin bir nüshası
Gelecekteki kazanç hakkında detaylı tahmin
Fon akım tablosunun uluslararası kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanıp hazırlanmadığı hakkında bilgi
Denetim şirketine denetim ücreti dışında yapılan ödemeler hakkında bilgi
Yönetim kurulu üyelerinin önceki işleri hakkında bilgi
Yönetim kurulu üyelerinin şirkette başka işlerinin olup olmadığı
Şirkette ücretlendirme komitesi var mı?
Ücretlendirme komitesi üyelerinin adları
Şirkette yönetim kuruluna aday gösterme komitesi var mı?
Yönetim kuruluna aday gösterme komitesi üyelerinin adları
İç kontrol sistemi var mı?
Strateji/yatırım/finans komitesi var mı?
Yönetim kurulu üyelerine eğitim veriliyor mu?
Yönetim kurulu üyeleri için performansa dayalı ödeme var mı?
Şirket müdürlerinin geçmişleri hakkında bilgi
Şirket müdürlerinin sahip oldukları hisse sayısı
Şirket müdürlerinin ücret belirlemesi
Şirket müdürlerinin ücreti
Şirket müdürlerinin ücretlerinin nakit, hisse, ya da farklı şekilde ödenip ödenmediği
Şirket müdürleri için performansa dayalı ödeme var mı?
Şirket müdürleri ile yapılan sözleşme detayları
Şirketi denetleyen denetim şirketinin adı
Denetim raporunun bir nüshası
Denetim şirketine ödenen ücret hakkında bilgi
Şirketin denetim komitesi var mı?
Denetim komitesi üyelerinin adları

Tablodan da anlaşılacağı üzere hiç açıklama yapılmayan unsurlar özellikle genel kurulda oylama prosedürleri, bağımsız dış denetçiler, yönetim kurulunun görevleri ve üst düzey yöneticilerin tazminatına ilişkin alt gruplarda yoğunlaşmaktadır.

SONUÇ

Çalışmada tek sayfalı faaliyet raporuna sahip 40 anonim şirketten oluşan örneklemin 2003 yılı faaliyet raporlarının şeffaflık ve açıklama boyutu Standard & Poor's ölçeği esas alınarak saptanmıştır.

Araştırma bulguları, tek sayfalık faaliyet raporlarının ancak %10 oranında açıklama içerdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle faaliyet raporunu imzalayan yönetim kurulu başkanı ve üyelerinin adlarının doğal olarak faaliyet raporlarında zaten gözükmesi bu oranı yukarıya çeken önemli bir unsurdur. Yönetim kurulunun görevleri ve ilgili taraflar arasındaki işlemler gibi kurumsallaşma göstergelerine değin açıklamalar, raporlarda yaygınca yer almamaktadır. Ayrıca, bu çalışmada benimsenen metod gereği, herhangi bir unsur ile ilgili detaylı olan yanı sıra kısa bir bilginin varlığı da, o unsura raporda yer verildiği şeklinde değerlendirilmiştir. Bilginin derinliğini ölçen bir ölçek kullanımının bu oranı daha da düşüreceği beklenebilir.

Düşük şeffaflık ve açıklama oranının bir nedeni de örneklemin küçük, borsaya kote olmamış şirketlerden oluşmasından kaynaklanabilir. Bilginin faaliyet raporu şeklinde toplanması, hazırlanması ve açıklanması maliyetli bir süreçtir. Ayrıca küçük şirketler büyük şirketler gibi yabancı kaynak arama durumunda olmayacakları için bilgi verme durumunda da olmazlar. Bu da şirketleri faaliyet raporlarında açıklama yapmaya yönelten faktör eksikliği olarak algılanabilir.

KAYNAKÇA

CAMFFERMAN, Kees ve Terence E.COOKE, "An Analysis of Disclosure in the Annual Reports of UK and Dutch Companies", *Journal of International Accounting Research*, 2002, Vol.1, ss.3-30.

CLSA, "Corporate Governance in Emerging Markets", *CG Watch Report*, 2001(www.clsa.com)

COOKE, T.E., "The Impact of Size, Stock Market Listing and Industry Type on Disclosure in the Annual Reports of Japanese

- Listed Corporations”, *Accounting and Business Research*, 1992, Vol.22, No.87, ss.229-237.
- CRAIG, Russell ve Joselita DÍGA, “Corporate Accounting Disclosure in ASEAN”, *Journal of International Financial Management and Accounting*, Vol.9, No.3, 1998, 246-274.
- NASER, Kamal, Khalid AL-KHATİB ve Yusuf KARBHARİ, “Empirical Evidence on the Depth of Corporate Information Disclosure in Developing Countries: the Case of Jordan”, *International Journal of Commerce and Management*, 2002, Vol.12, No.3&4, ss. 122-155.
- OECD, “OECD Principles of Corporate Governance”, *OECD Publications*, France, 2004, s.67.
- PATEL, Sandeep A., Amra BALİC ve Liliane BWAKİRA, “Measuring Transparency and Disclosure at Firm-Level in Emerging Markets”, *Emerging Markets Review*, 2002, Vol.3, ss.325-337.
- PATTON, James ve Ivan ZELENKA, “An Empirical Analysis of the Determinants of the Extent of Disclosure in Annual Reports of Joint Stock Companies in the Czech Republic”, *The European Accounting Review*, Vol.6, No.4, ss.605-626.
- ROBB, Sean W.G, Louise E. SİNGLE ve Marilyn T. ZARZESKİ, “Nonfinancial Disclosures Across Anglo-American Countries”, *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, 2001, Vol.10, ss.71-83.
- SANTEMA, Sicco ve Jeroen Van De RİJT, “Strategy Disclosure in Dutch Annual Reports”, *European Management Journal*, Vol.19, No.1, 2001, ss.101-108.
- STANDARD & POOR’S, “Transparency and Disclosure: Overview of Methodology and Study Results-United States”, 2002.
- WALLACE, R.S., OLUSEGUN, Kamal Nader and ARACELİ Mora, “The Relationship Between the Comprehensiveness of Corporate Annual Reports and Firm Characteristics in Spain”, *Accounting and Business Research*, 1994, Vol.25, No.97, ss.41-53.